

ПРИКЛАДИ УРОКІВ, В ЯКИХ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ТЕМИ СТЕРЕОТИПІВ, УПЕРЕДЖЕНЬ, ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА МОВИ ВОРОЖНЕЧІ



ІСТОРІЯ

Тема уроку	Короткий опис
Всесвітня історія, 8 клас	
Урок № 6. Практичне заняття Цивілізації доколумбової Америки	<u>Вправа 2 «Зустріч цивілізацій»</u> Учням пропонується в групах проаналізувати уривки з першоджерел про колонізацію іспанцями американських земель. Після цього пропонується обговорити як інтерпретація подій однією зі сторін сприяє формування стереотипів про корінне населення материка та звернути увагу учнів на використання мови ворожнечі в цих текстах.
Урок № 33 Китай та Японія	<u>Вправа 1 «Масова культура і стереотипи про Японію та самураїв»</u> Учням пропонується спочатку самостійно записати те, що їм відомо про Японію або зробити певні припущення щодо запропонованих вчителем категорій (форма правління, мова, традиція, бойові мистецтва та ін.). Після цього обговорити назагал щодо джерел отримання ними цієї інформації: чи можна цим джерелам довіряти. Вчителю пропонується вивести їх на підсумок про те, що стосовно багатьох речей ми складаємо враження не з власного досвіду, а завдяки медіаджерелам, тож наші уявлення про реальність залежать від творців повідомлень. Таким чином обговорити механізм творення стереотипів.
Всесвітня історія, 9 клас	
Урок № 5 Консульство та Імперія Наполеона Бонапарта. Наполеонівські війни та їх наслідки	<u>Вправи «Асоціації» та «Шість запитань про свободу преси»</u> У вправі пропонується розглянути історію формування стереотипу про «комплекс Наполеона» та його спростування.
<u>Урок № 7</u> <u>Поява нових ідеологічних течій</u>	Учням пропонується в групах проаналізувати фейсбук-сторінки різних ідеологічних течій, звернувши увагу на спілкування між противниками. Пояснити чому не можна використовувати мову ворожнечі у спілкуванні.

Тема уроку	Короткий опис
Урок № 14 Сполучені Штати Америки	<u>Вправа 3. «Що б я зробив, якби був/була...»</u> Через історичне інсценування учні вчать розумінню негативних явищ рабовласництва, расизму, дискримінації та мови ворожнечі.
Урок № 17. Тема: Франко-пруська війна та її наслідки. Третя республіка у Франції. Жорж Клемансо	<u>Вправа 1 «Уникаємо антисемітизму»</u> Учням пропонується обговорити справу Дрейфуса та реакцію на прояв антисемітизму в 19 ст. та сучасній Франції.
Урок № 18. Тема: Німеччина. Канцлерство Отто фон Бісмарка	<u>Вправа № 2. Аналіз текстів.</u> Запропонована вправа через аналіз історичних джерел допомагає зрозуміти вплив мови ворожнечі на настрої населення сусідньої держави та їхнє ставлення до сусідів. <u>Вправа «Перевірка цитат Бісмарка»</u> Учням пропонується перевірка цитат Отто фон Бісмарка та пояснення як стереотипні уявлення про певних історичних постатей впливають на приписування їм слів, які вони ніколи не говорили.
Урок № 20. Тема: Велика Британія	<u>Вправа «Пропаганда в епоху колоніальних імперій»</u> Пропонується розгляд питання про політику колоністів на прикладі аналізу вірша Ред'ярда Кіплінга «Тягар білих», знайти в ньому приклади стереотипів, мови ворожнечі та дегуманізації. Другим етапом вправи є аналіз карикатур, які з'явилися як реакція на вірш Кіплінга. <u>Вправа «Аналізуємо суфражистський рух»</u> Автори пропонують провести аналіз пропагандистських листівок про суфражисток, які допоможуть учням зрозуміти як ці листівки сприяли формуванню стереотипів про суфражистський рух та його учасниць.
Всесвітня історія, 10 клас	
Тема 4. Воєнні кампанії та події 1917—1918 рр. Практичне заняття «Будні війни (збірка візуальних матеріалів)».	<u>Вправа 3. «Під маскою війни»</u> Учням пропонується ознайомитися з поняттями толерантної лексики щодо людей з інвалідністю. Для цього їм потрібно виправити помилки у статті «Нерозказані історії глухих людей у роки Першої світової війни» з сайту BBC, які допустив перекладач.
Урок № 9. Тема: Велика Британія.	<u>Вправа «Жіноче виборче право»</u> Учням пропонується ознайомитися з історією боротьби жінок за виборчі права на прикладі діяльності Еммелін Панкгерст, аналізуючи плакати, висловлювання про суфражистський рух його прихильників та противників, а також пропонується створити альтернативний заголовок для оригінальної статті (описувала трагедію, що відбулась під час Дербі)
Урок № 10. Тема: Франція	<u>Вправа «Французькі плакати як засіб ідеологічної та політичної боротьби»</u> Пропонується проаналізувати пропагандистські плакати, визначивши символи та прийоми, які використовують супротивники.

Тема уроку	Короткий опис
<p>Урок № 12. Тема: Радянський Союз</p>	<p><u>Вправа «Умова задачі як даність»</u></p> <p>Учні працюючи із математичними задачами 1930-х рр. СРСР та нацистської Німеччини, мають визначити стереотипи, ознаки мови ворожнечі та дискримінації, які використовувались для пропагування певних ідей.</p>
<p>Урок № 13. Тема: Практичне заняття: «Тоталітарні режими: встановлення державного контролю над публічним життям і суспільною свідомістю».</p>	<p><u>Вправа «Колесо ідентичності»</u></p> <p>У вправі учням пропонується зрозуміти, які складові може містити ідентичність кожного з них, що є складові, які ми можемо або не можемо змінити, що ці складові можуть стати основою для формування стереотипів та їхніх негативних проявів – упередження та дискримінації.</p> <p><u>Вправа «Чи може слово вбивати?»</u></p> <p>Об'ємна вправа, яка пропонує подивитися на нацистську Німеччину 1930-х років з її расовою теорією очима тих людей, які підлягали знищенню. Для цього учням пропонуються для аналізу історії цих людей та різні типи інформації, які використовували стереотипи, мову ворожнечі, прийоми дегуманізації для виправдання цієї теорії.</p>
<p>Урок № 23. Тема: Практичне заняття. Азія та Латинська Америка: протиборство демократичних сил та диктаторських режимів. (Політика «доброго сусіда» США стосовно країн Латинської Америки)</p>	<p><u>Вправа «Політика “доброго сусіда” США на прикладі мультфільмів Волта Діснея»</u></p> <p>Учні пропонується переглянути мультфільми про Бразилію, Чілі Перу, Аргентину Волта Діснея та визначити стереотипи, які формували ці мультфільми про країни.</p>
<p>Урок № 28. Тема: Воєнні дії в середині 1941-1942 рр.</p>	<p><u>Вправа «Дегуманізація як інструмент тоталітарних урядів часів Другої світової війни»</u></p> <p>Вправа проводиться в два етапи. Перший пропонує порівняти два тексти: один з ознаками дегуманізації, а інший – відредагований та визначити емоції, які викликають у них ці тексти. На другому етапі учням пропонується дослідити зв'язок між інформацією, яка використовує мову ворожнечі та дегуманізацію й історичними злочинами, що відбулися в цей час.</p>
<p>Історія України, 8 клас</p>	
<p>Урок № 30 Лівобережна та Правобережна Гетьманщини наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. XVII ст.</p>	<p><u>Вправа «Аналіз постаті Петра Дорошенка та історичної події «Змова проти гетьмана»</u></p> <p>Пропонується створити сторінку гетьмана Петра Дорошенка в соціальних мережах та обговорити питання етики спілкування в мережі.</p>
<p>Урок № 32 Козацька Слобожанщина та Запорізька Січ</p>	<p><u>Вправа «Іван Сірко - отаман, «Урус-шайтан» чи авантюрист?»</u></p> <p>Учні пропонується проаналізувати історичні тексти про Івана Сірка, зроблені від імені турецько-татарських сил, запорожців та козаків Гетьманщини і висловити власне ставлення. Деякі з цих текстів містять мову ворожнечі.</p>

Тема уроку	Короткий опис
Урок № 37 Узагальнення та систематизація знань з розділу «Козацька Україна наприкінці 50-х років XVII – на початку XVIII ст.»	Учням пропонується систематизувати знання з теми, склавши фейсбук-сторінки видатних козацьких ватажків та лідерів іноземних держав. Конструюючи діалоги між історичними постатями або коментуючи дописи, важливо дотримуватися правил етичного спілкування та уникати мови ворожнечі.
Урок № 44 Розвиток освіти, науки та музичної культури	Вправа «Створення стрічки новин телеграм-каналу про розвиток освіти, науки та музичної культури в Україні XVIII ст.» учням пропонується створити допис про визначну подію в культурному житті України XVIII ст. для телеграм-каналу та написати відгук редактора на цей допис. Попередньо учні знайомляться з поняттями «бот», «чат-бот» та правилами етичного спілкування в мережі.

Історія України, 9 клас

Урок № 8. Тема: Програмові документи Кирило-Мефодіївського братства як джерело ідей українського національного руху	Вправи «Якби члени Кирило-Мефодіївського братства спілкувались у чаті» та «Кирило-Мефодіївське братство в Інстаграмі» Ще один варіант опрацювання теми мови ворожнечі та етичного спілкування в соціальних мережах на прикладі створення віртуальної переписки між членами КМБ.
---	--

Історія України, 10 клас

Урок №1. Практичне заняття. Тема: «Російська пропаганда на початку Першої світової війни»	Вправа «Аналіз маніфесту та відозви» Учням пропонується проаналізувати тексти Маніфесту та Відозви Миколи II, визначивши стереотипи, які формують ці документи про Російську імперію.
Урок № 5. Тема: Практичне заняття. Перша світова війна як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати.	Вправа «Сенсація: жінка - офіцер» Учням пропонується проаналізувати газетні заголовки та текст статті, які містять сексистські висловлювання про Олену Степанів. Потрібно їх визначити та пояснити чому такі висловлювання не припустимі.
Урок № 22. Тема: Україна навесні 1920-21 років	«Куркуль. Як створити ворога» Учням пропонується проаналізувати плакати, які, використовуючи мову ворожнечі та прийоми дегуманізації, перетворили селянина-власника на ворога.
Урок № 30. Тема: Зрушення в житті українського села. Розкуркулення й насильницька колективізація	Вправа «Куркуль – способи творення ворога» Вправа є продовженням уроку №22.

Тема уроку	Короткий опис
Урок № 42. Тема: Практичне заняття. «Срібна земля» (третя спроба утвердження незалежності України).	<u>Вправа «Міжнародна преса та Карпатська Україна»</u> На завершальному етапі вправи, пропонується ознайомитися із статтею, що використовує цитати з промови Й. Сталіна і містить мову ворожнечі.
Урок № 50. Тема: Культура в роки війни. Освіта і наука. Література. Образотворче мистецтво. Музика і кіно	<u>Вправа «Воєнні пісні»</u> Учні, аналізуючи радянські пісні про події німецько-радянської війни, дізнаються як для пропагування певних ідей можна використовувати мову ворожнечі та прийоми дегуманізації.



УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Українська мова, 8 клас

Урок № 7 Словосполучення й речення. Будова й види словосполучень за способами вираження головного слова	<u>Вправа «Розпізнавання мови ворожнечі»</u> Учні пропонуються опрацювати заголовки з сучасних українських медіа, де вжито мову ворожнечі, прийоми дегуманізації та інші нетолерантні висловлювання. Після обговорення з учнями їм пропонується попрацювати із таблицею «Будьте уважні, не поширюйте слова мови ворожнечі!», склавши словосполучення із прикладами толерантної лексики.
Урок № 20 Порівняльний зворот	<u>Вправа «Розпізнавання мови ворожнечі та прийомів дегуманізації в порівняльних зворотах»</u> Учні пропонуються виконати завдання з пошуку та редагування порівняльних зворотів, у яких використана мова ворожнечі. Перед цим вони разом з вчителем згадують поняття «мова ворожнечі» та пояснюють чому не можна вживати її (мову ворожнечі) у мовленні. Окремо пропонується звернути увагу на те, що саме слово, як правило, не має негативного змісту, проте в контексті порівняння воно набуває такого значення. Також вчитель акцентує увагу на тому, що порівняння із твариною заслуговує окремої уваги й може стати основою для обговорення одного з маніпулятивних прийомів, який часто застосовується під час інформаційної війни, — дегуманізації.

Українська мова, 9 клас

Урок № 1 Розвиток української мови. Ознайомлення з найбільш авторитетними мовними онлайн- словниками	<u>Вправа «Творимо фемінітиви»</u> Учні пояснюють причини введення в українську мову фемінітивів як приклад толерантного ставлення до жінок.
---	--

Тема уроку	Короткий опис
<p>Урок № 5</p> <p>Урок мовленнєвого розвитку. Мовленнєва ситуація. Особливості орієнтування в ситуації спілкування в інтернет-просторі, зокрема в соцмережах. Уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам</p>	<p><u>Вправа «Уникнення небезпек в інтернеті»</u></p> <p>Учні знайомляться із правилами етичного спілкування в інтернет-мережі та виконують завдання по розігруванню рольової гри «Тобі пише незнайома людина»</p>
<p>Урок № 11</p> <p>Урок мовленнєвого розвитку. Складання та розігрування діалогів відповідно до певної ситуації</p>	<p><u>Вправа «Протидія мікроагресії»</u></p> <p>Вправа будується на засвоєнні двох понять: мікроагресія та ненасильницьке спілкування. Спочатку учні тренуються у визначенні прихованих повідомлень, які транслюються через репліки з мікроагресією. Після вивчення основ ненасильницького спілкування учні розігрують діалоги, під час яких тренуються відповідати у спокійній формі на репліки із мікроагресією.</p>
<p>Урок № 37 Урок мовленнєвого розвитку. Есе на тему «Що робить мене щасливим (щасливою)» з використанням складнопідрядних речень</p>	<p><u>Вправа «Асоціативне мислення»</u></p> <p>Під час вправи кожен учень створює власну візуалізацію поняття «щастя», яка згодом трансформується у промову «Що робить мене щасливим (щасливою)». Упродовж уроку всі візуалізації учнів об'єднуються у групову візуалізацію поняття «щастя», яка складається із двох частин: одна — зі збігами асоціацій, друга — з унікальними визначеннями. Це виводить нас на тему спільних поглядів (стереотипів) і нестандартності мислення.</p>
<p>Урок № 46</p> <p>Уроки мовленнєвого розвитку. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі з використанням безсполучникових речень</p>	<p><u>Вправа «Інклюзивна лексика»</u></p> <p>Учням пропонується написати твір-роздум у публіцистичному стилі, обговоривши особливості цього стилю. Після цього, демонструємо фото людини на візку перед сходами з подальшим обговоренням за питаннями (які емоції викликає фото; чи є така ситуація нормою; чи потрібно звертати увагу на потреби людей з ін. соціальних та інші). Завершивши обговорення, учні знайомляться з інклюзивним словником, обговорюють його та редагують реальні журналістські твердження/заголовки, в яких допущені нетолерантні вислови. Твір-роздум пропонується написати на одну із запропонованих тем щодо проблем, з якими стикаються люди з інших соціальних груп.</p>
<p>Урок № 58</p> <p>Урок мовленнєвого розвитку. Складання й розігрування діалогів-обговорень із різними співрозмовниками — товаришем (неформальне спілкування) та вчителем в офіційній ситуації</p>	<p><u>Вправа «10 запитань до журналістки Анастасії Станко»</u></p> <p>На одному з етапів виконання вправи, учням пропонується ознайомитися із промовою Анастасії Станко та поставити їй запитання щодо ставлення до неї як до військової журналістки та стереотипів, з якими вона стикалася щодо себе.</p>

Тема уроку	Короткий опис
------------	---------------

Українська література, 8 клас

Урок № 2.

Тема: Пісні про звиятжну боротьбу козаків із турецько-татарськими нападниками. «Зажурилась Україна»

Вправа «Стереотипні образи»

Опрацювавши історичні пісні, учні знайомляться з поняттям «стереотип» та висловлюються щодо того які стереотипні уявлення про козаків формують опрацьовані пісні.

Урок № 28.

Тема: Розмаїття сучасної лірики. Василь Герасим'юк «Чоловічий танець». Роздуми над проблемами національної культури

Вправа «Символи, слова впливу та стереотипи щодо чоловіків»

На першому етапі учні та учениці виокремлюють із тексту вірша символи, слова, звороти, що справляють емоційний вплив на читача, аналізують виписаний матеріал та порівнюють ці засоби, використані у вірші, та ті, що використовуються в медіасфері. На другому етапі учні та учениці знайомляться з ознаками дихотомічного (чорно-білого) мислення як одного з чинників формування стереотипів. На прикладі цитат відомих людей та аналізу вірша «Чоловічий танець» учні та учениці виходити за межі стереотипних уявлень щодо чоловіків.

Уроки № 55-56.

Тема: Володимир Дрозд. «Білий кінь Шептало». Проблема людини в суспільстві, її знеособлення, свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності та мрії. Алегоричність образу коня Шептала. Життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність

Вправа «Білі ворони»

Вправа порушує питання толерантності і складається із трьох етапів: на першому учні через пошук синонімів до слова «група» вчать розрізняти негативні та позитивні інтерпретації цього поняття, на другому етапі аналізують взаємини головного героя повісті Шептала з гуртом коней і шукають цитати-підтвердження, на третьому — у групах розглядають умовні ситуації з білою вороною, відповідають на запитання щодо почуттів, думок і поведінки таких людей і шукають способи вироблення толерантної взаємодії.

Урок № 60.

Тема: Юрій Винничук «Місце для Дракона». Проблематика твору: роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви.

Вправа «Розпізнавання мови ворожнечі в літературному творі»

Запропонована вправа складається з трьох етапів. На першому відбувається обговорення питання маніпуляції, на другому – аналіз діалогів, що сприяє розумінню учнів та учениць, як стереотипи щодо певного народу можуть призводити до використання мови ворожнечі. Третій етап спрямований на роботу з поняттям «мова ворожнечі щодо релігії».

Українська література, 9 клас

Тема 26-27. Соціально-побутова драма І.П. Котляревського «Наталка Полтавка» - перший твір нової української драматургії.

Завдання потренує в учнів навичку ставити запитання, а також допоможе зрозуміти відмінності між традиційним суспільством (яке описує Іван Котляревським) та сучасним. Особливу увагу слід приділити становищу жінки тоді і тепер, знайти схоже та відмінне, спонукати учнів до обговорення ролі жінки та стереотипів навколо цього.

Тема уроку	Короткий опис
<p>Урок № 37.</p> <p>Тема: М. Гоголь, повість «Тарас Бульба»</p>	<p><u>Вправа «Обкладинки «Тараса Бульби»: знайдіть відмінності»</u></p> <p>Оскільки повість «Тарас Бульба» М. Гоголя було перекладено й видано багатьма мовами світу, то видавці почасти розміщали на обкладинках не те, як мав би виглядати персонаж в історичному контексті, а свої стереотипи про українську землю і козацтво. На уроці пропонуємо розглянути та проаналізувати деякі з таких курйозних обкладинок і проговорити, що саме з ними не так. Вправа акцентує на стереотипах (наші уявлення й упередження щодо певної групи осіб, народності чи країни) і допомагає з'ясувати, чому вони бувають небезпечними.</p>
<p>Урок № 41.</p> <p>Тема: Тарас Григорович Шевченко — геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Вісь неперервності історичного часу («До Основ'яненка»)</p>	<p><u>Вправа «Наскрізний Шевченко: допис у соцмережі»</u></p> <p>Учні працюють із зображеннями підготовленими для виставки О. Грекова «Шевченко – квантовий стрибок». Показуючи Шевченка в несподіваних образах, важливо пояснити, що це не карикатури й не глум, а спроба осучаснити українського мислителя, це перехід від закостенілих стереотипів про Шевченка — до живих, яскравих мемів. Головне в цій вправі — дати можливість висловитися учням, що вони відчувають, і направляти їх до відчуття гордості за свою культуру, за свого Шевченка.</p>
<p>Урок № 48.</p> <p>Тема: «І мертвим, і живим, і ненародженим...». Продовження теми «земляків» у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Засудження комплексу меншовартості. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього</p>	<p><u>Вправа «Спростуй мем»</u></p> <p>Вправа допомагає усвідомити вплив пропаганди на формування комплексу меншовартості та розглянути, як цей вплив може виявлятися у сучасному інтернет-просторі. Учні спочатку читають послання та шукають слова, в яких ідеться про комплекс меншовартості українців. Потім їм пропонується проаналізувати інтернет-меми, що також сприяють поширенню цього комплексу.</p>
<p>Уроки № 49-50.</p> <p>Тема: Вічна тема матері й сина. Еволюція жіночого образу у творах Т. Шевченка. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний («Катерина»), реалістично-побутовий («Наймичка»)</p>	<p><u>Аналіз гендерної дискримінації в поемах Тараса Шевченка «Катерина» і «Наймичка»</u></p> <p>Вправу присвячено долі матерів-одиначок у поемах Тараса Шевченка «Катерина» і «Наймичка», а також порівнянню економічного становища жінок у Російській імперії першої половини XIX століття та в сучасній Україні. Запропоновані активності можна поділити на шість етапів: 1) аналіз картини Тараса Шевченка «Катерина»; 2) порівняння образів головних персонажів поем Катерини і Ганни шляхом заповнення таблиці; 3) дискусія щодо долі матерів-одиначок у часи Шевченка та сьогодні; 4) розвінчування стереотипного ставлення до жінки як «берегині»; 5) аналіз новинного сюжету про дискримінацію жінок; 6) розгляд соціальних медіа як платформи для розвінчування стереотипів та організації флешмобів задля захисту прав жінки.</p>

Тема уроку	Короткий опис
<p>Урок № 51.</p> <p>Трагедія жінки-матері, боротьба за своє материнство, жорстокість народної моралі («У нашій раї на землі...»)</p>	<p><u>Вправа «Розвінчування міфів щодо ролі жінки у традиційному українському суспільстві»</u></p> <p>Вправа сприяє розвінчуванню наявних міфів і стереотипів щодо ролі жінки в українському традиційному суспільстві, яке часто ще називають патріархальним. Тут йдеться про применшення ролі української культури, але дуже важливо спростовувати уявлення, які є зручними чи красивими. Перевірка за науковими джерелами дає відповіді на питання, чи справді українська жінка мала незалежність і на рівні з чоловіками ухвалювала рішення, які очікування були до жінки, наскільки іконізований за Шевченком образ матері відповідав реаліям тогочасного суспільства. Під час вправи учні знайомляться з науковими поглядами історикині Оксани Кісь, що ґрунтуються на багаторічних історико-етнографічних дослідженнях, викладені у книжці «Жінка в традиційній українській культурі (друга половина ХІХ — початок ХХ ст.)».</p>

